

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-152>

УДК 336.14

МЕХАНІЗМ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PERSONAL INCOME TAX PAYMENT MECHANISM UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Логвіновська Світлана Іванівнакандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0670-2957>**Lohvinovska Svitlana**

Odesa National University of Economics

Стаття присвячена механізму справляння податку на доходи фізичних осіб в умовах воєнного часу. Для врегулювання проблем визначення об'єкту оподаткування податком на доходи фізичних осіб систематизовано поняття «дохід». Досліджено структуру податку на доходи фізичних осіб, проведено аналіз основних бюджетоутворюючих податків, та визначено місце та роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні місцевих бюджетів, доведено доцільність вилучення «військового» податку на доходи фізичних осіб з місцевих бюджетів та використання його на військові потреби. Запропоновані подальші кроки реформування податку на доходи фізичних осіб у післявоєнний час.

Ключові слова: Податок, податок на доходи фізичних осіб, бюджет, доходи державного бюджету, доходи місцевого бюджету, фінансове забезпечення військовослужбовців, «військовий» ПДФО.

The article outlines the role of the personal income tax in forming the revenue part of the state and local budgets. The characteristic of taxation of population income as the main component of tax revenues of the budget is defined. The impact and fiscal significance of the personal income tax in the structure of tax revenues of the budgets of Ukraine is substantiated. An analysis of the receipt of personal income tax for 2018–2022 was carried out. The fiscal value of the personal income tax as the main budget-forming tax was determined, namely, the increase in the amount of personal income tax was observed. The receipt of personal income tax plays an important role in the formation of the budgets of Ukraine. Personal income tax is a key source of revenue for local budgets and enables territorial communities to perform their functions in a decentralized manner. Today's realities show that the "military personal income tax" component has significantly increased in the structure of personal income tax. Due to the inappropriate use of funds by local communities and the needs of the army, the "military personal income tax" was transferred to the state budget. This will ensure an increase in the coverage of defense expenditures in the future, and will provide an opportunity to invest in Ukrainian military developments. In order to avoid the risks of the negative effect of withdrawing the "military personal income tax", the state needs to send transfers to territorial communities in a timely and comprehensive manner, with control over the intended use. It is also important to introduce changes only for the period of military time. After the end of the war, the personal income tax collection mechanism will require fundamental changes, taking into account the experience of the EU. We believe that if the personal income tax is calculated based on the place of residence of the taxpayer, the motivation of both local communities (in terms of investments in the development of the social, cultural and economic components of the community) and payers, who will more closely monitor local authorities, will increase. municipality. The proposed research results will help territorial communities to generate their own incomes at the expense of personal income tax revenues and perform the functions assigned to them.

Keywords: Tax, personal income tax, budget, state budget revenues, local budget revenues, financial support for military personnel, "military" personal income tax.

Постановка проблеми. Основне призначення держави полягає у створенні умов для економічного зростання та відповідного

механізму стягнення податків для формування власних фінансових ресурсів. Фіскальна функція ПДФО полягає в тому, що він

є одним із бюджетоутворюючим податком як для місцевих так і для державного бюджетів. Для реалізації принципу соціальної справедливості особливу увагу необхідно звернути на регулюючу функцію ПДФО, а саме на рівень та структуру доходів у питаннях реалізації прозорого підходу у здійсненні розподільчо-регулюючої функції податку для усіх громадян України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання прибуткового оподаткування турбувало науковців різних країн та в різні часи. Фіскальну ефективність податку на доходи фізичних осіб було розглянуто І.Г. Мартинець [1], О. О. Непочатенко, П. М. Боровик, Д. Ю. Парій податку на доходи фізичних осіб запропонували оновлений механізм справляння [2], Н. В. Дутова пропонувала використовувати зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб [3], Юрчишена Л. В. визначала ПДФО як головне джерело доходу бюджету [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасних умовах перед державою стоїть питання побудови оптимальної моделі справляння податку на доходи фізичних осіб через нові виклики сьогодення, які обумовлюють необхідність пошуку альтернативних можливостей ПДФО та підвищення фіскальної ролі у формуванні дохідної частини бюджетів територіальних громад.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження спрямоване на оцінювані фіскальної ролі ПДФО для бюджетів, визначення структури ПДФО та механізм його зарахування до бюджетів різних рівнів з метою розробки пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для формування доходів бюджету власними фінансовими ресурсами, податок на доходи фізичних осіб сьогодні є вагомим бюджетоутворюючим податком. Науковцями окреслено характерні ознаки ПДФО, які характеризуються відносинами у наступних сферах:

- економічна – відчуження частини доходу на користь держави;
- політична – побудова та реалізація фінансово-податкової політики з урахуванням інтересів різних верств населення;
- соціальна – стимулює економічно активне населення до трудової діяльності через збільшення обсягу власного доходу та покращення добробуту [4].

Механізм нарахування та стягнення податку на доходи фізичних осіб регулюється розділом IV Податкового кодексу України [5]. В ст. 162 Податкового кодексу України визначено, що платниками ПДФО є:

- фізична особа – резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- фізична особа – нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- податковий агент – юридична або самозайнята особа, які зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати податок від імені та за рахунок коштів платника.

Щоб визначити об'єкт оподаткування податком на доходи фізичних осіб варто зазначити, що це доходи з різних джерел, існування яких передбачає виникнення податкових зобов'язань платника податку. Джерелами походження доходу, згідно із стандартною міжнародною класифікацією, є шість основних джерел доходу: трудові доходи; підприємницькі доходи; інвестиційні доходи; доходи від власності; державні соціальні трансферти; родинна допомога і трансферти [6].

Для врегулювання проблем в податковій системі щодо механізму стягнення податку на доходи фізичних осіб передусім необхідно розглянути теоретичне визначення доходу як об'єкта оподаткування. Варто зазначити, що єдиного визначення доходу не існує. Трактуювання поняття «дохід» провідними науковцями є наступне:

- Г. А. Оганян, В.О. Паламарчук, А. П. Румянцев – загальна сума грошей, яку отримала особа протягом певного періоду (як правило, за рік): заробітна плата та інші трудові доходи, доходи від власності, у т. ч. ренти, процентів, дивідендів, трансфертні платежі [7, с. 184–185];
- Є. П. Качан, Г. Т. Завіновська, В. Я. Брич, О. П. Дяків – сума грошових коштів і матеріальних благ, одержаних за певний проміжок часу у натуральному вигляді для підтримання фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини [8, с. 166];
- С. М. Панчишин, Н. М. Холод – сукупність грошових коштів і натуральних надходжень, отриманих за певний період [9, с. 8];
- К. І. Швабій – всі надходження, що виникають на основі процесу ціноутворення, з урахуванням величини понесених затрат, потрібних для отримання цього доходу [10, с. 10];
- І. В. Шевчук – сукупний дохід, скоригований на суму податкових вилучень та змен-

шений на суму економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму та інших пільг [11, с. 10].

Таким чином, ми можемо розглядати об'єкт оподаткування податком з доходів фізичних осіб як сукупність надходжень у грошовій та натуральній формах за визначений проміжок часу, використовуваних фізичними особами з метою споживання і накопичення. В ПКУ (стаття 163), об'єкт оподаткування ПДФО визначається залежно від статусу платника податку.

Об'єктом оподаткування резидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;

- доходи з джерела їхнього походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування;

- іноземні доходи – прибутки, отримані з джерел за межами України.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

- загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід із джерела його походження в Україні;

- доходи з джерела їхнього походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування.

Для оцінки бюджетної ролі ПДФО проаналізуємо структуру доходної частини державного за 2022 р. Як видно з рис. 1 прямий податок ПДФО займає другу позицію після непрямого ПДВ, та становить 148,4 млрд. грн.

На рис. 2 визначено фіскальне значення ПДФО у формуванні доходної частини місцевих бюджетів, частка якого з кожним роком

збільшується. Так у 2022 р. частка ПДФО збільшилася на 12,49% порівняно з 2021 р.

Вивчаючи основні складові ПДФО (рис. 3) в місцевих бюджетах за 2018–2022 рр., спостерігаємо, що доходи у вигляді заробітної плати займають лівову частку. У 2018–2021 рр., питома вага даної складової зберігалася на рівні 84% від загального обсягу ПДФО. Надходження до місцевих бюджетів ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців за 2022 рік зросли майже у 6 разів, і склали 83,6 млрд. грн. За 2022 рік до місцевих та державного бюджетів надійшло 111 млрд. грн. «військового» ПДФО.

Державні фінанси з лютого 2022 р. через повномасштабну війну вимушено переорієнтувати свої видаткові завдання. Ліва частина здійснювалася на оборону та склала у 2022 році 1142,87 млрд. грн., що у 9 разів більше ніж показники за 2021 рік. Понад 65% від видатків на оборону спрямовується на утримання військовослужбовців. Порівняно з 2021 роком, у 2022 році видатки на грошове забезпечення військовослужбовців зросли у 5 разів і склали 746 млрд. грн., як видно з рис.

При частковій мобілізації зросла кількість військовослужбовців в Україні. У лавах Збройних сил України (ЗСУ) в 2021 р. налічувалося 261 тис. осіб, а у 2022 році лише у лавах ЗСУ налічувалося 700 тис. осіб, а у секторі оборони кількість склала понад 1 млн. осіб [13].

Питома вага «військового ПДФО» у доходах місцевих бюджетів за 2022 р. зросла до рекордних 20%, порівняно із 3% у доходній частині 2021 року. Профіцит місцевих бюджетів

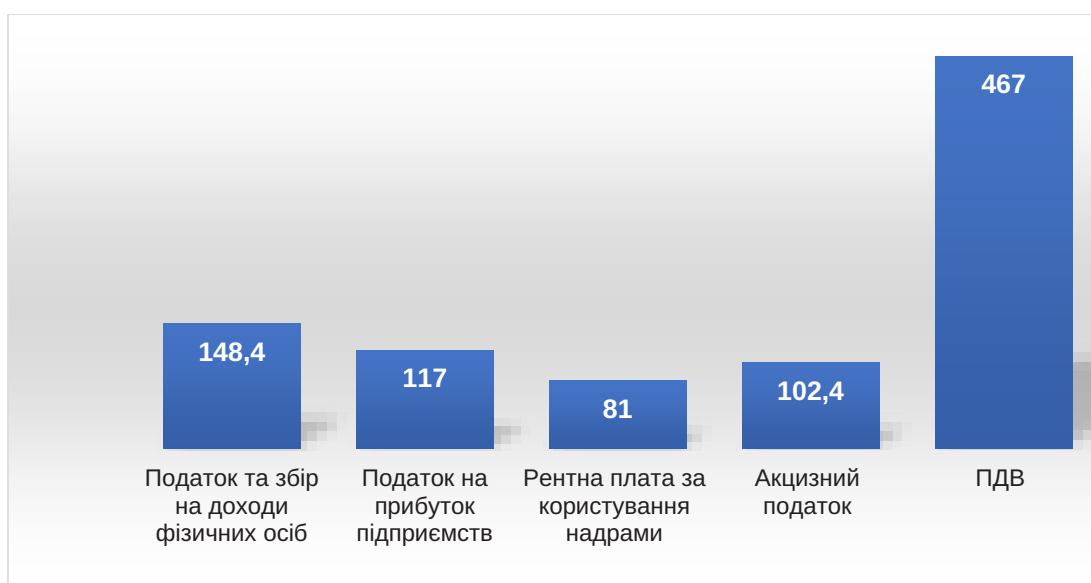

Рис. 1. Динаміка надходжень ПДФО до державного бюджету за 2022 рр., млрд. грн.

Джерело: складено автором [12]

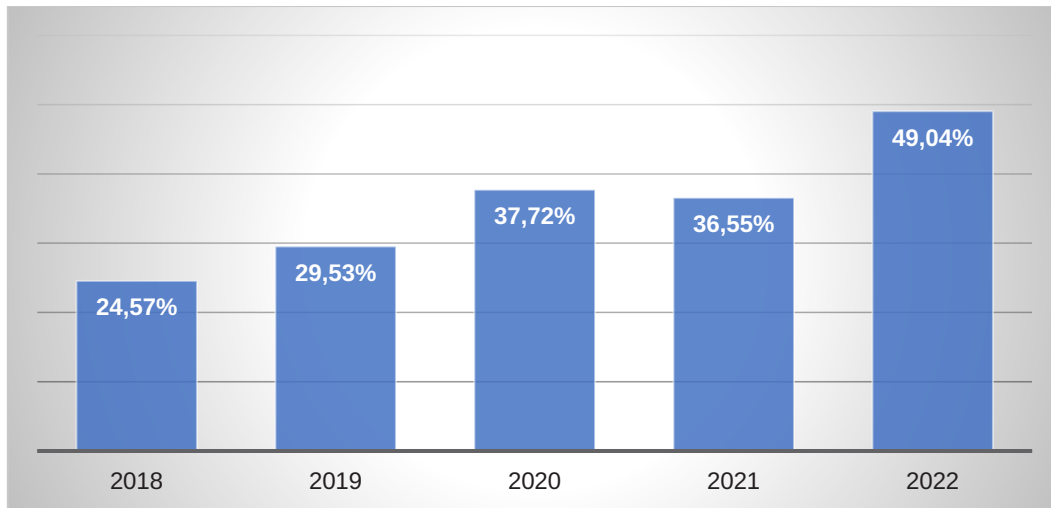

Рис. 2. Частка ПДФО у місцевих бюджетах за 2018–2022 рр.,%

Джерело: складено автором [12]

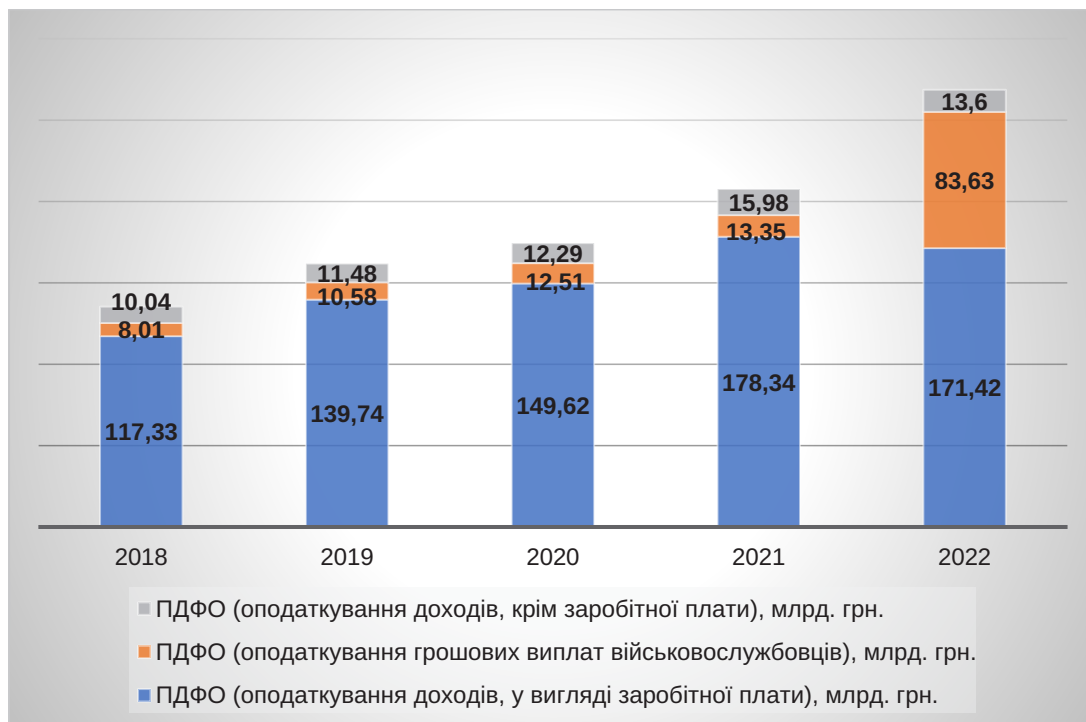

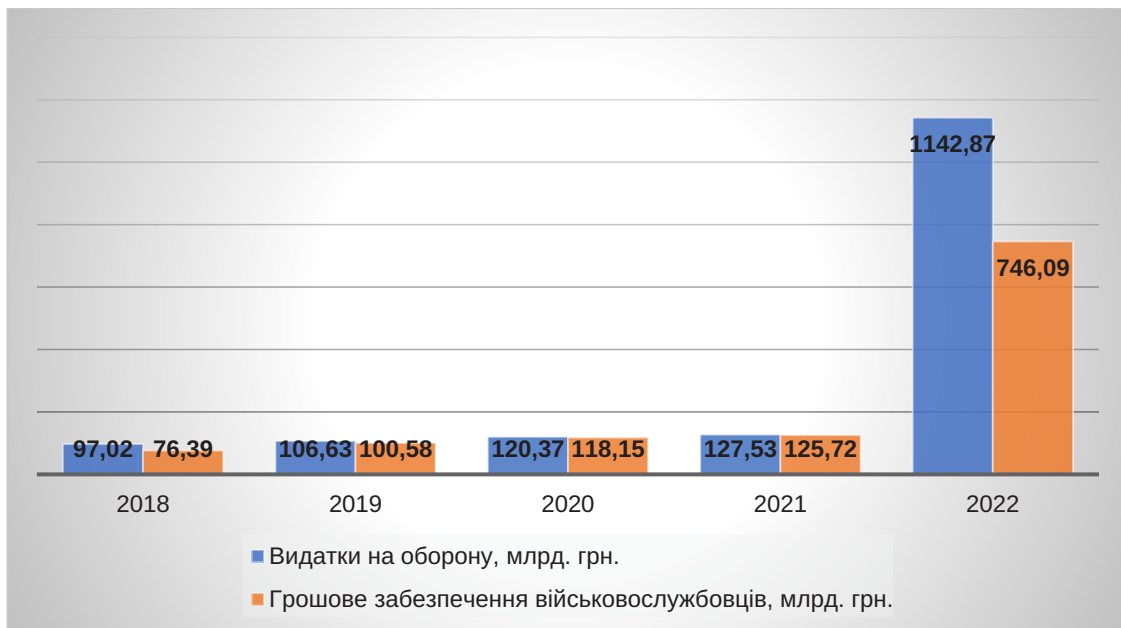
Рис. 3. Структура ПДФО в доходах місцевих бюджетах за 2018–2022 рр., млрд. грн.

Джерело: складено автором [12]

тів за підсумками 2022 року склав 12,8%, а саме 70,8 млрд. грн., що є незвичним показником. Для значної кількості громад у 2022 році надходження «військового» ПДФО покращило загальне становище дохідної частини місцевих бюджетів, а для деяких взагалі чи не єдиним джерелом фінансового підґрунтя територіальної громади.

Протягом 2023 року, ведуться дискусії про доцільність надходжень «військового» ПДФО

до місцевих бюджетів. Із врахування зростаючих потреб на оборону країни, «військове ПДФО» буде перенаправлено на військові потреби, а саме на розвиток українського оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК). Згідно Закону № 3428 від 8.11.2023 «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України» з 1 жовтня

Рис. 4. Динаміка видатків на оборону та забезпечення військовослужбовців в Україні за 2018–2022 рр., млрд. грн.

Джерело: складено автором [12]

по 31 грудня 2023 року «військове» ПДФО буде розподілятися у відсотковому співвідношенні: 50% до Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі – Держспецзв'язок) та 50% до Міністерство Оборони України (далі – Міноборони) на придбання артилерійських систем. З 2024 року буде змінено структуру розподілу «військового» ПДФО: 45% до Держспецзв'язку, 45% до Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості, 10% до головних розпорядників секторів безпеки.

Головні напрямки на які буде витратитися «військове ПДФО»: закупівля спеціальної техніки та засобів зв'язку, вкладення у розвиток та модернізацію ОПК, інвестиції у розробку новітніх оборонних технологій, нарощування виробничих потужностей для забезпечення потреб армії [14].

Як зазначалося вище, територіальній громаді формують доходи бюджетів від ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців. Через зміни до Бюджетного кодексу України виникає стурбованість місцевої влади, щодо втрат коштів від ПДФО. Проблему із недостатнім наповненням місцевих бюджетів Міністерство фінансів України планує вирішувати за рахунок додаткових дотацій, які заплановані 2024р. у розмірі 33,4 млрд. грн.(наприклад у 2022 р. дотації з державного бюджету до місцевих склали 22,1 млрд. грн) [15].

Загалом, система трансфертів підтримує місцеві бюджети та має забезпечити контроль за цільовим використанням коштів. Адже одна із причин виведення «військового ПДФО» є витрачання додаткових доходів місцевою владою на неперіоритетні напрямки. Хоча варто підкреслити, що «військове ПДФО» доцільно витратити або на забезпечення територіальної оборони, яка є підвідомчою місцевій владі, або на захисні споруди (бомбосховища).

Не зважаючи на військовий час потрібно продовжувати реформу децентралізації. А переведення «військового» ПДФО може позитивно вплинути на її проведення.

Доцільно на наш погляд переглянути правила нарахування ПДФО. Необхідно зазначити, що тільки Україна та Румунія – єдині країни в Європі, які продовжують нараховувати ПДФО за місцем реєстрації роботодавця. Зарахування ПДФО за місцем роботи має ряд проблемних питань:

1) проблема раціонального зарахування ПДФО за умови, що платник податку працює з дому та/або у декількох місцях;

2) голови місцевого самоврядування змагаються за реєстрацію підприємств саме в їх громадах (це можна відзначити, і як позитивну тенденцію адже має мотивувати до розвитку громад, однак зводиться до звичайного хабарництва);

3) проблемність врахування вимог Хартії місцевого самоврядування [13].

Головна відмінність, яку відзначали раніше, те що у розвинених країнах ПДФО зараховується саме до бюджету, де проживає фізична особа платник податку. Даний підхід застосовується не тільки у країнах-членах ЄС, а й у деяких штатах США, Норвегії. Перевагами даного підходу можна відзначити:

- збільшення стимулів для місцевої влади до ефективного витрачання бюджетних коштів на розвиток громади, що забезпечить збільшення населення та створення нових робочих місць. На відміну від «оплаченої» реєстрації підприємств, які приносять ПДФО до місцевого самоврядування, при розподілі ПДФО за місцем проживання платника майже неможливе застосування корупційних схем. Населення буде прагнути до громад із високим рівнем вкладень у соціальне забезпечення та із високою прозорістю використання коштів місцевих бюджетів;

- збільшення коштів до сільських територіальних громад, де не розвинена мале та середнє підприємництво, та відсутні великі виробничі потужності. У той же час відбудеться відтік ПДФО з бюджетів великих міст, де концентрується підприємництво [7].

Необхідно також відзначити, що в іноземних країнах, існує ще 2 підходи до перерозподілу ПДФО: через субвенції та через переведення ПДФО на рівень місцевих податків. Концепція субвенції базується на акумулюванні ПДФО у державному бюджеті із подальшим розподілом між місцевими громадами, відповідно до кількості населення та з метою вирівнювання соціально-економічних дисбалансів, що виникають внаслідок нерівномірного розвитку окремих регіонів, муніципалітетів у країні. Переведення ПДФО на рівень

місцевих податків збільшує можливості місцевого самоврядування. Регулювання ставок податку та введення додаткових ставок на окремі доходи забезпечує збільшення доходів місцевих громад.

Висновки. Надходження податку на доходи фізичних осіб відіграє важливу роль у формуванні бюджетів України. ПДФО є ключовою дохідною статтею місцевих бюджетів та забезпечують можливість територіальних громад виконувати свої функції децентралізовано. Сьогоднішні реалії військового опору наших військових показують, що у структурі ПДФО значно зросла складова «військового ПДФО». Через нецільове використання коштів місцевими громадами та потреби армії було обґрунтовано переведено «військове ПДФО» до державного бюджету. Це забезпечить в майбутньому збільшення покриття видатків на оборону, та дасть можливість вкладатися в українські військові розробки. Для уникнення ризиків негативного ефекту вилучення «військового ПДФО» державі необхідно своєчасно та повноцінно направляти трансферти до територіальних громад, із контролем за цільовим використанням. Також важливим є введення змін лише на період військового часу. Після завершення війни, механізм справляння ПДФО потребуватиме ґрунтовних змін, враховуючи досвід ЄС. Ми вважаємо, що якщо ПДФО буде нараховуватися за місцем проживання платника податків, то зросте мотивація як місцевих громад (у розрізі вкладень у розвиток соціально-культурної та економічної складових громади), так і платників, які будуть більш уважно контролювати органи місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мартинець І. Г. Фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб в системі прямого оподаткування України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки.* 2015. № 2. С. 114–124.
2. Непочатенко О. О., Боровик П. М., Парій Д. Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки.* 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16
3. Дутова Н. В., Лесік Є. С. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. *Економіка і організація управління.* 2019. Вип. 1. С. 43–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2019_1_7
4. Юрчишена Л. В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. *Фінанси, учет, банки.* 2016. Вип. 1. С. 215–224. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_25
5. Податковий кодекс України: Кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n3627>
6. Податкова система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г. Баранової. Одеса : ВМВ, 2014. 344 с.

7. Політична економія : навч. посіб. / Г.А. Оганян, В.О. Паламарчук, А.П. Румянцев та ін.; за заг. ред. Г. А. Оганяна. Київ : МАУП, 2013. 520 с.
8. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч.-метод. посібник / за заг. ред. проф. Качана Є.П. Тернопіль: ТДЕУ, 2016. 373 с.
9. Доходи та заощадження в перехідній економіці України / за ред. С. М. Панчишина та М. І. Савлука. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 406 с
10. Швабій К. І. Модернізація системи оподаткування доходів населення України : автореф. дис... д-ра. екон. наук : 08.00.08. Нац. ун-т держ. податкової служби України. Ірпінь, 2015. 39 с.
11. Шевчук І. В. Механізм оподаткування доходів фізичних осіб в ринкових умовах : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.08. УААН, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». Київ, 2012. 20 с.
12. Open Budget. Державний веб-портал для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua>
13. Як змінювалася чисельність Збройних сил України. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/14/infografika/bezpeka/yak-zminyuvalasya-chyselnist-zbrojnyx-syl-ukrayiny>.
14. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України: Закон України від 8 листопада 2023 р. № 3428-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text>
15. Парламент підтримав пропозицію перенаправити ПДФО з військових на розвиток вітчизняного оборонно-промислового комплексу. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/parlament_pidtrimav_propozitsiiu_perenapraviti_pdfo_z_viiskovikh_na_rozvitok_vitchiznianogo_oboronno-promislovogo_kompleksu-4283
16. Тоні Левітас. Як Україна має спрямовувати частку ПДФО громадам після завершення війни? Проект SKL/SIDA «Підтримка децентралізації в Україні» 6 листопада 2023 р. URL: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1334/PITSharinginUkraine11-23-Levitas2ndraft_UA.pdf?_gl=1*p58o8d*_ga*MTE3NjE xMDIwOC4xNjk5ODY5OTYy*_ga_F3S598KRMQ*MTcwMDk4NzI2OS42LjEuMTcwMDk4NzIxMxNC4xNS4wLjA
17. 12 тез про військове ПДФО. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17179>

REFERENCES:

1. Martynets I. H. (2015) Fiskalna efektyvnist podatku na dokhody fizychnykh osib v systemi priamoho opodatkuвання Ukrainy G. Fiscal efficiency of personal income tax in the system of direct taxation of Ukraine. *Foreign trade: economy, finance, law. Series: Economic Sciences*. No. 2. P. 114–124. (in Ukrainian)
2. Nepochatenko O. O., Borovyk P. M., Parii D. Yu. (2016) Onovleni mekhanizm spravliannya podatku na dokhody fizychnykh osib: problemy ta perspektyvy. [The updated mechanism for the administration of personal income tax: problems and prospects]. *Economics. Management. Innovations. Series: Economic sciences*. No. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16 (in Ukrainian)
3. Dutova N. V. (2019) Opodatkuвання dokhodiv fizychnykh osib v Ukraini: problemy ta vdoskonalennia na bazi dosvidu zarubizhnykh krain [Income taxation of individuals in Ukraine: problems and improvements based on the experience of foreign countries]. *Economics and management management*. Issue 1. P. 43–52. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2019_1_7 (in Ukrainian)
4. Yurchyshena L. V. (2016) Podatok na dokhody fizychnykh osib: mekhanizm stiahnennia ta dzherele dokhodu biudzhetu Ukrainy [Income tax of individuals: collection mechanism and source of income of the budget of Ukraine] *Finance, accounting, banks*. Issue 1. P. 215–224. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2016_1_25 (in Ukrainian)
5. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy (2010) [Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine dated December 2, 2010 No. 2755-VI]. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n3627>. (in Ukrainian)
6. Baranova V. H., Dubovyk O. Iu., Khomutenko V. P. ta in. (2014) Podatkova systema [Tax system: Study guide]. Odesa: VMV, 344 p.
7. H. A. Ohanian, V. O. Palamarchuk, A. P. Rumiantsev ta in. (2013) Politychna ekonomiiia [Political economy: education. manual / G. A. Ohanyan, V. O. Palamarchuk, A. P. Rummyantsev and others; in general ed. H.A. Ohanyan]. Kyiv: MAUP, 2013. 520 p.
8. Kachana Ye. P. (2016) Ekonomika pratsi ta sotsialno-trudovi vidnosyny [Labor economics and social and labor relations: teaching method. Manual]. By general ed. Prof. Kachan E.P. Ternopil: TDEU.373 p. (in Ukrainian)
9. S. M. Panchyshyn, M. I. Savluk (2013) Dokhody ta zaoshchadzhenia v perekhidnii ekonomitsi Ukrainy [Income and savings in the transitional economy of Ukraine] / edited by S. M. Panchyshina and M.I. Savluka. Lviv: LNU named after I. Franka, 406 p.

10. Shvabii K.I. Modernizatsiia systemy opodatkuvannia dokhodiv naselennia Ukrainy (2015) [Modernization of the income taxation system of the population of Ukraine]: autoref. dis... dr. economy Sciences: 08.00.08. Nat. state university tax service of Ukraine. Irpin, 39 p. (in Ukainian)
11. Shevchuk I. V. (2012) Mekhanizm opodatkuvannia dokhodiv fizychnykh osib v rynkovykh umovakh [The mechanism of taxation of the incomes of natural persons in market conditions]: autoref. thesis... candidate economy Sciences: 08.00.08. UAAS, National Research Center "Institute of Agrarian Economics". Kyiv, 20 p. (in Ukainian)
12. Open Budget. Derzhavnyi veb-portal dlia hromadian [Open Budget. State web portal for citizens]. Available at: <https://openbudget.gov.ua> (in Ukainian)
13. Yak zminiuvalasia chyselnist Zbroinykh syl Ukrainy [How the number of the Armed Forces of Ukraine changed. Word and deed]. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/14/infografika/bezpeka/yak-zminyuvalasya-chyselnist-zbroinyx-syl-ukrayiny> (in Ukainian)
14. Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo zabezpechennia pidtrymky oboronozdatnosti derzhavy ta rozvytku oboronno-promyslovoho kompleksu Ukrainy (2023) [On making changes to the Budget Code of Ukraine regarding support for the defense capability of the state and the development of the defense-industrial complex of Ukraine: Law of Ukraine dated November 8, 2023 No. 3428-IX. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text> (in Ukainian)
15. Parlament pidtrymav propozytsiiu perenapravyty PDFO z viiskovykh na rozvytok vitchyznianoho oboronno-promyslovoho kompleksu. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Parliament supported the proposal to redirect personal income tax from the military to the development of the domestic defense-industrial complex. Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/parlament_pidtrimav_propozitsiiu_perenapraviti_pdfo_z_viiskovykh_na_rozvitok_vitchiznianogo_oboronno-promislovogo_kompleksu-4283 (in Ukainian)
16. Toni Levitas. Yak Ukraina maie spriamovuvaty chastku PDFO hromadam pislia zavershennia viiny? (2023) [Tony Levitas. How should Ukraine direct the share of personal income tax to communities after the end of the war? SKL/SIDA project "Support of decentralization in Ukraine" November 6, 2023]. Available at: https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1334/PITSharinginUkraine11-23-Levitas2ndraft_UA.pdf?_gl=1*p58o8d*_ga*MTE3NjExMDIwOC4xNjk5ODY5OTYy*_ga_F3S598KRMQ*MTcwMDk4NzI2OS42L-jEuMTcwMDk4NzIxMxNC4xNS4wLjA (in Ukainian)
17. 12 tez pro viiskove PDFO [12 theses about the military personal income]. Decentralization. Available at: <https://decentralization.gov.ua/news/17179&> (in Ukainian)